

handschriften- en oude drukkenzaal van de KB bezig ziet met een stapel oud papier, een laptop en een loepje, dan is dat

Ton van Strien

PS. Mocht iemand, bijvoorbeeld in achttiende-eeuwse gedichten of negentiende-eeuwse historische romans, verwijzingen tegenkomen naar *Hofwijck* (het gedicht) of *Hofwijck* (het huis en de tuin), dan houd ik me warm aanbevolen.

C-college over Narcissus ende Echo

Hoeverel toneelstukken zullen er in de middeleeuwen geschreven zijn die wij overgeleverd hebben gekregen; en hoeverel van diegene die bewaard zijn gebleven worden er nu nog opgevoerd? Het aantal middeleeuwse stukken dat wij in een of andere vorm nog hebben is al niet veel, maar opgevoerd worden ze zelden tot nooit. *Elckerlijc* of de abele spelen vormen hierop misschien een positieve uitzondering, maar daar houdt het dan wel mee op, terwijl er best nog een aantal de moeite van het spelen waard is. Dat bewees de opvoering van het rederijkersspel *Van Narcissus ende Echo* op 12 december 1996. Het stuk is overgeleverd in een handschrift uit 1552, het spel zelf is vermoedelijk van rond 1470. Geschreven door d'amorosen Colijn (zoals hij in het handschrift genoemd wordt), betreft het hier een bewerking van het beroemde verhaal uit de *Metamorphosen* van Ovidius.

Eeuwen is het stil geweest rond dit rederijkersdrama. Goed, in wetenschappelijke kringen kende men het stuk en was men het erover eens dat het een bijzonder literair produkt betrof, maar veel onderzoek is er nooit naar gedaan: een doctoraal-scriptie en een aantal vermeldingen in literatuurgeschiedenissen zijn de magere oogst.

In blok 2 werd onder leiding van Prof. Gerritsen door een groep studenten geprobeerd aan deze situatie een eind te maken. Allereerst werd een kritische editie gemaakt, die gebruikt kon worden bij het onderzoek in dit college. Daarna werden twee belangrijke aspecten van het stuk eruit gelicht: de liefdesconceptie en de speeltechnische elementen. Maar het hoogtepunt was de opvoering.

Ondanks een taalbarriere van vier eeuwen en ondanks het feit dat de tekst voorgelezen moest worden bleek het stuk verrassend goed stand te houden. Voor het publiek was het door het soms zeer moeilijke taalgebruik niet altijd te volgen, maar dit werd enigszins verholpen door een inleiding van Prof. Gerritsen bij iedere scene. Uit de reacties bleek wel dat de dramatiek en de humor van het stuk nog steeds de mensen aanspreekt. Natuurlijk weten we nog maar weinig over de manier waarop het stuk vroeger gespeeld werd, maar we hopen met deze opvoering een bijdrage te hebben geleverd aan dit onderzoek. Het was in ieder geval fascinerend om mee te maken.

Martijn de Graaff

Eduard Douwes Dekker / Multatuli, *Ik ben zwanger van denkbeelden*. Toelichting: Annemarie Kets-Vree. Amsterdam, Querido's Uitgeverij 1996. Griffioenreeks. ISBN 90-214-0588-1. Prijs f12,50.

De rijke oogst aan griffioentjes dit najaar is mooi verdeeld over de verschillende tijdvakken van de historische letterkunde. De mediëvisten kunnen verheugd zijn met het deeltje *Is Brugge groot?* en de renaissancisten op hun beurt met Huygens' *Korenbloemen*. De geïnteresseerden in de negentiende eeuw mogen zich gelukkig prijzen met een nieuwe Multatuli-uitgave. Eduard Douwes Dekker (1820-1887), die later onder het pseudoniem Multatuli zou publiceren, schreef in 1851 vanuit Nederlands-Indië een lange brief aan zijn uitgever Arie Cornelis Kruseman. Deze brief is nu uitgegeven in de Griffioenreeks onder de titel *Ik ben zwanger van denkbeelden* en van een nawoord en toelichtingen voorzien door Annemarie Kets-Vree. De titel werd ontleend aan een uitspraak van Dekker zelf aan het begin van zijn brief.

Vierenveertig dichtbeschreven pagina's telt het handschrift, dat in deze eeuw twee maal eerder werd uitgegeven. Het verschil ten opzichte van de vorige uitgaven is met name dat deze toegankelijk is gemaakt voor een breder publiek door middel van toelichtingen. Deze verhogen het tekstbegrip inderdaad aanzienlijk en zijn dan ook beslist niet ten overvloede. Dekker verwijst in zijn brief namelijk veelvuldig naar personen uit de geschiedenis, de letterkunde of uit zijn directe omgeving. Zijn grapjes zijn bovendien soms zó vernuftig dat de lezer enige uitleg wel kan gebruiken.

Het nawoord is goed leesbaar en biedt allerlei biografische en literaire-historische achtergrondinformatie. Zo wordt ingegaan op Dekkers verblijf in Nederlands-Indië en zijn huwelijk met Everdine Hubert. Verder komen verschillende aspecten van Dekkers eigenzinnige schrijfstijl aan de orde, zoals het sterk associatieve karakter ervan, het overvloedige gebruik van tussenzinnen en de afwisseling van literaire genres. Ook worden enkele opvallende overeenkomsten genoemd met de *Max Havelaar* - die zou hij acht jaar later schrijven - en er wordt aandacht besteed aan de wijze waarop Dekker zich hier als een echt 'miskend genie' presenteert. Enkele mooie afbeeldingen verfraaien bovendien deze uitgave, waaronder twee van het handschrift zelf. Die geven de lezer een aardige indruk van Dekkers kwistige gebruik van interpunctietekens en andere symbolen, die de editeur nauwkeurig heeft overgenomen in de tekst.

Voor wie Multatuli alleen als schrijver van de *Max Havelaar* kent, biedt deze Griffioenuitgave verrassende lectuur: het is een bont geheel van persoonlijke ontboezemingen, levendige anekdotes, versjes en reflecties op het eigen taalgebruik. Het vergt enige concentratie van de lezer om de schrijver, die in hoog tempo vernuftige grapjes aaneenrijgt en van de hak op de tak springt, bij te benen. Maar die inspanning is beslist de moeite waard; terecht spreekt Annemarie Kets-Vree in haar nawoord dan ook van 'een fascinerend schrijversmanifest van de man die zich zou

ontwikkelen tot de grootste Nederlandse schrijver van de negentiende eeuw.'

Lotte Jensen

Stage op het Titus Brandsma Instituut

Stel u voor: als mediëvist hebt u vooral belangstelling in alles wat met kerk en religie te maken heeft. Het komt u ter ore dat in de zomer een studieweek wordt georganiseerd in Nijmegen, over de kerkvader Augustinus. Hevig geïnteresseerd besluit u deel te nemen en op de bewuste maandagochtend in augustus gaat u op weg. Wie schetst uw verbazing als de gehele collegezaal gevuld is met eerbare maar desalniettemin zeer grijze hoofden? De gemiddelde leeftijd schat ik, want zoals u zult begrijpen heb ikzelf deze week met grote belangstelling gevolgd, toch zeker op 65 of 70 jaar. Het was een hele ervaring. Men stelde mij bijvoorbeeld de vraag voor welke orde ik gekozen had. Helaas bleek ik maar een gewone en zelfs niet-roomse studente te zijn...

Deze religieuzen komen jaarlijks naar Nijmegen om dit congres mee te maken. Iedere zomer verzorgt het Titus Brandsma Instituut (TBI) deze week en voor velen is het zeer zeker naast studie- en bezinningsweek, ook een sociale aangelegenheid. De middagpauzes duurden dan ook twee uur!

Het congres werd voorgezeten door pater Van Dijk, karmeliet in de St. Jozeforde. Ik was op zoek naar een stageplek en polste hem over mogelijkheden op het TBI. Stages bleken vrij zeldzaam te zijn op het instituut, maar toch wilde hij proberen mij een mogelijkheid te bieden. Er volgde een gesprek begin september en de stage werd een feit. Inmiddels heb ik het onderzoek vrijwel afgerond.

Het instituut is vernoemd naar de hoogleraar Titus Brandsma, van 1923-1942 verbonden aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Het instituut houdt zich bezig met spiritualiteit en mystiek. Men verzorgt cursussen op dit gebied en daarnaast wordt er ook onderzoek gedaan, bijvoorbeeld binnen het project Moderne Devotie (een reformatiebeweging (14e/15e eeuw) binnen de kerk, ook wel bekend als de broeders van het Gemene Leven. Geert Grote staat aan de wieg van deze beweging). De katholieke omgeving in Nijmegen verloochende zich niet: op het TBI werken bijvoorbeeld verschillende karmelieten, die leven in een gemeenschap en soms ook als pater actief zijn in een parochie.

In overleg met Van Dijk, mijn begeleider gedurende de vier maanden, nam ik deel aan het editieprogramma dat moet gaan resulteren in een uitgave van onder andere de werken van Geert Grote.

Ik heb een bibliografie samengesteld van de werken van Geert Grote. Er zijn ruim tachtig brieven van hem bekend en ook zijn er nog negentien andere werken bewaard gebleven die in de loop der jaren door verschillende auteurs zijn uitgegeven. Van al deze publicaties heb ik een overzicht

gemaakt, dat naar alle waarschijnlijkheid onderdeel zal gaan worden van de verzamelde werken van Geert Grote, getiteld *Gerardi Magni Opera omnia*.

Het onderwerp van mijn scriptie is, natuurlijk zou ik haast zeggen, een van de werken van Geert Grote, de *Zedelijke Toespraak*. Ik hoop de komende tijd nog eens voor deskundig advies van een specialist aan te kunnen kloppen bij het TBI!

Marieke van Daalen

De hond van de hertog van Alva

Toen het afgelopen april tijd werd om aan mijn scriptie te beginnen, verkeerde ik, waarschijnlijk zoals menig ander, in een verdwaasde staat van hopeloosheid. Wat zou ik in godsnaam gaan doen? Theoretisch wordt de scriptie beschouwd als de kroon op je studie en je verwacht van je onderzoek met volle teugen te kunnen genieten en in een draaikolk van wetenschappelijke nieuwsgierigheid te worden meegesleurd. Heel boeiend, maar je hebt een onderwerp nodig. En dat was juist het probleem.

Omdat ik Spaans ben, was mijn prioriteit een thema te kiezen waarin de literaire verbanden tussen de Republiek/de Nederlanden en Spanje centraal stonden. Mijn eerste poging om iets te gaan doen met emblematiek viel tegen vanwege het zeer internationale karakter van dit genre. Resultaat: grote schrik en paniek van mijn kant. Maar, zoals dat wijze spreekwoord zegt, 'als er een deur dicht gaat, gaat er altijd ergens een raam open'. En door mijn raam kwam niemand anders dan de hond van de hertog van Alva zelf!

In 1658 verscheen te Amsterdam *Het leven en bedrijf van Duc D'Albas hondt, of 't Pyrinesche tooverhol*, een schelmenromannetje dat fungeert als vervolg op een beroemde novelle van Miguel de Cervantes Saavedra (1547-1616). Bij toeval kwam ik een paar artikelen tegen van twee geleerde Nederlandse hispanisten die het in de jaren vijftig zeer oneens over dit werk waren. De één beweerde dat het om een oorspronkelijk Nederlandse roman ging, terwijl de andere geloofde dat het om een vertaling uit het Spaans ging. Deze onenigheid maakte me zeer nieuwsgierig, hoe konden ze tot zulke tegenovergestelde conclusies komen? Toen ik besloot het romannetje te gaan lezen, was ik onmiddellijk verkocht: het zou beslist mijn onderwerp worden.

In *Duc D'Albas hondt* vertelt de hond Cipion zijn kleurrijke wedervaren aan zijn hondse vriend Berganza. De meest belangrijke baas van Cipion is de beruchte hertog van Alva en de roman beslaat de verblijfsjaren van de hertog in de Nederlanden, 1567-1573. Tijdens die periode dient Cipion als koerier en spion voor de Spaanse zaak en reist twee keer tussen Spanje en de Nederlanden om zijn plichten te vervullen. Aan bod komen niet alleen het ondeugdzame karakter van al zijn Spaanse meesters, maar ook allerlei oorlogsverwickelingen in